

16

Het jaar in Nederland volgens fotograaf Marcel van den Bergh

18

Hoe denkt de nieuwe beursdirecteur meer Nederlandse bedrijven te trekken?

19

Aleid Truijens: helaas, geen satire, dat bezuinigingsplan voor het onderwijs



Boswachters in het Nationaal Park Ujung Kulon staan bij een modderpoel waar een pootafdruk van een Javaanse neushoorn is gevonden.

Op zoek naar de laatste Javaanse neushoorns, om de soort te redden

De Javaanse neushoorn staat bovenaan lijsten van bedreigde dieren. Alleen in het Nationaal Park Ujung Kulon komt de kleinste neushoornsoort nog voor. De Indonesische regering wil er een fokprogramma opzetten. Maar dan moet je er eerst een vangen.

Door **Noël van Bommel** Foto's **Hendra Eka**

Het valt niet mee, het meest bedreigde dier ter wereld te vinden. In een maagdelijk regenwoud, op een afgelegen schiereiland van het Indonesische Java, grazen ergens de laatste Javaanse neushoorns.

Wandelpaden ontbreken in het Nationaal Park Ujung Kulon, evenals huizen en mensen.

Neushoorns, luipaarden, wilde honden, bantengs (een groot bosrond), apen, herten en otters delen hier 1.200 vierkante kilometer ondoordringbare natuur. Om te voorkomen dat de Javaanse neushoorn de Javaanse tijger achterna gaat (uitgestorven), begint de Indonesische regering een fokprogramma met vier wilde neushoorns. Alleen: hoe vind en vang je die?

'Kijk, een pootafdruk van de Badak Jawa (Javaanse neushoorn, red.)', roept een boswachter bij een modderpoel diep in het park. Hij wijst op een rond gat van 30 centimeter in de glimmende aarde. Hier baddert geregeld een neushoorn, concludeert hij, en daarom hangt hier een wildcamera met bewegingsensor.

Een collega die het instrument checkt: 'Ik werk al 23 jaar in dit park en ik heb maar twee keer een neushoorn gezien. In 2010 toen ik een camera

ophing - we renden allebei weg - en in 2018 toen ik een kadaver vond.' Hij wil maar zeggen: de kans om een Javaanse neushoorn tegen te komen is klein.

Bij hoge uitzondering mag de Volkskrant mee met een patrouille door het bijna volledig afgesloten park. Enige restrictie: geen locaties van neushoorns verklappen of tactieken beschrijven waarmee stropers hun voordeel kunnen doen.

Want de Javaanse neushoorn is in gevaar. Het dier prijkt bovenaan diverse lijstjes van de meest bedreigde dieren ter wereld. De kleinste van alle neushoornsoorten in de wereld (toch nog 2.000 kilo), kwam ooit voor in heel Zuidoost-Azië en China, maar overleeft nog slechts in Ujung Kulon. Hun aantal wordt door het parkmanagement geschat op 65 tot 80 dieren.

De populatie leek gestaag te groeien, totdat afgelopen zomer neushoornliefhebbers in de hele wereld werden opgeschrikt door een rechtszaak. Daarin bekende een groep stropers - inwoners van een naastgelegen dorp - de afgelopen jaren

LEES VERDER OP
PAGINA 14

Indonesië



Videobeeld van een neushoornstier die een modderbad neemt.



Nationaal Park Ujung Kulon: 1.200 vierkante kilometer ondoordringbare natuur.

LEEFGEBIED ZUIDOOST-AZIË EN NATIONAAL PARK UJUNG KULON

Historisch leefgebied: Zuidoost-Azië in het begin van de 19e eeuw.



Huidig leefgebied: Ujung Kulon nationaal park in West-Java, Indonesië.



VERVOLG VAN
PAGINA 13

zo'n 26 neushoorns te hebben doodgeschoten. Een hoorn van de *badak*, legden zij bereidwillig uit, is namelijk 150 duizend euro waard.

De stropers legden hinderlagen met behulp van data uit gestolen wildcamera's. Twee leiders kregen 12 jaar cel, een record in Indonesië, maar de vermoedelijke opdrachtgever, een zakenman in de hoofdstad Jakarta, ging vrijuit. De zaak was een schok en een blamage voor de Indonesische overheid, die een plan heeft bedacht om de zeldzame neushoorns beter te beschermen en hun aantal te laten groeien.

'Ik heb iedereen het veld ingestuurd', zegt de nieuwe parkmanager Ardi Andono in de tuin van het ministerie van Bosbouw in Jakarta. Vanuit wisselende tentenkampen patrouilleren acht teams, inclusief gewapende boswachters, dagelijks in het park. 'Er hangen livecamera's die verbonden zijn met een commandocentrale, we hebben een snellereactiemacht, een drone met infraroodcamera en sinds kort ook twee speurhonden gedoneerd door een Nederlandse ngo.'

Ook al weet je waar de stropers ongeveer zitten, stelt de hoogste boswachter, dan nog is het vrijwel onmogelijk ze te vinden in het dichtbegroeide regenwoud. Het gevaar van stropers is voorlopig geweken, denkt Andono. 'De leiders zitten in de cel. Het gaat eigenlijk om één familie die nu voedselhulp van ons krijgt, om te voorkomen dat de kinderen ook gaan stropen.'

Andono, die studeerde aan de Wageningen Universiteit, kreeg opdracht om een fokprogramma op te zetten. Zijn plan is om vier neushoorns te vangen - een mannetje en drie vrouwtjes - die genetisch gezond zijn (door inteelt vertonen minstens dertien dieren, blijktens camerabeelden, afwijkingen).

Hij tekent een cirkel met vier kwadranten. 'We zetten de gevangen neushoorns ieder apart in een omheining van 40 hectare aan de rand van het park. Zodra een vrouwtje drachtig wordt, brengen we haar met een mannetje in de middelste cirkel.'

Zo hoopt Indonesië één neushoornbaby per jaar te produceren. 'Op Sumatra doen we dat al met de Sumatraanse neushoorn, dus waarom niet hier', zegt Andono. Op termijn, hoopt de parkbaas, kunnen toeristen komen kijken naar sommige neushoorns uit het fokprogramma. 'Dat leidt hopelijk tot meer bezoekers, hotels en restaurants. Hoe meer werk, hoe

meer de dorpelingen het nut van natuurbescherming in zien.'

Dat plan is makkelijker bedacht dan uitgevoerd. Sinds maart kampeert een speciaal team van parkwachters halverwege het schiereiland om vier geschikte neushoorns te selecteren. 'We hebben hun leefgebied in kaart gebracht en bouwen een eerste val', zegt ranger Asep Yayus. Met trots laat hij een bergje uitwerpselen zien, op een wildspoor achter de veldkeuken. 'Deze neushoorn keuvelt rond ons kamp, dus die is gewend aan onze geur.'

Verderop zagen en schaven parkwachters aan een demonteerbare kooi van hout, in hutjes bekijken onderzoekers beelden van wildcamera's. Individuele dieren herkennen ze meteen. 'Dit is Raslan, een vrouwtje met weinig rimpels rond haar ogen, en dit is Hawa, met haar vierkante oren.'

De rangers zijn gewend geraakt aan de muskieten, slangen en zoutwaterkrokodillen rond hun kamp. Yayus: 'In de nacht horen we neushoorns met elkaar praten. Een soort gekrijs in het donker.'

Het plan is simpel - valkuil graven, neushoorn lokken en transporteren - maar er kan van alles misgaan. Het dier kan botten breken of bezwijken door stress. De gevangen neushoorn zal eerst een paar maanden aan mensen moeten wennen. Daarna kan het grote dier in een zware kooi langzaam door het regenwoud worden gesleept. Over een uitgehakt spoorbaantje van hout, van boom tot boom met touwen en katrollen.

Het laatste stukje gaat per boot of helikopter, daar zijn de planners nog niet over uit. Ze hopen nog deze maand een eerste neushoorn te vangen en denken in het najaar van 2025 te kunnen beginnen met fokken.

'Heel Ujung Kulon zou tot een gebied van nationaal belang moeten worden verklaard', zegt veldmanager Dedi Riyanto van de Indonesische natuurorganisatie Yabi, die samenwerkt met de International Rhino Foundation. Hij wijst naar het groene schiereiland vanaf de boeg van een patrouilleboot: 'Alleen met hulp van de marine en de landmacht kun je dit enorme gebied bewaken.'

Als voorbeeld noemt Riyanto de succesvolle aanpak in India en Nepal. 'Daar is de verhouding twee soldaten op één Indiëse neushoorn.' Yabi steunt de plannen van de overheid, maar stelt dat het budget moet worden vervienvoudigd. 'Veel salarissen en logistieke kosten worden dit jaar betaald door de Rhino Foundation en door de eigenaar van het safaripark in Bogor, maar voor volgend jaar is dat niet geregeld.' Riyanto hoopt dat de nieuwe Indonesische president Prabowo Subianto zich zal ontpoppen tot redder van de Javaanse neushoorn.

80

JAVAANSE NEUSHOORNS maximaal leven er nog in het Nationaal Park Ujung Kulon, volgens het parkmanagement.

De Javaanse neushoorn



Wetenschappelijke naam: *Rhinoceros sondaicus*

Hoogte: 140 - 170 cm Gewicht: 1.500 - 2.000 kg
Breedte: 0,9 - 1 m Hoornlengte: circa 15 cm
Lengte: 3 - 3,4 m Levensduur: 30 - 45 jaar

101224 © de Volkskrant.



Parkwachters werken aan de fundering van de omheining voor de te vangen neushoorns.



Inspectie van een van de 150 wildcamera's die in het nationale park zijn opgehangen.

De gevangen neushoorns komen terecht in een *Jurassic Park*-achtige omheining aan de rand van het park. Bouwvakkers lassen er dikke stalen frames aan elkaar, een gibbon huilt in de boomtoppen en een groep zwetende dorpelingen hakt grote palmbomen om die niet in dit regenwoud horen.

Buiten het park verbouwen dorpelingen rijst en laten hun buffels grazen. Betonwagens rijden af en aan voor de aanleg van een weg, zodat toekomstige bezoekers niet meer urenlang over een onverharde landweg hoeven te hobbelen om het park te bereiken.

'We zijn heel blij met de nieuwe weg', zegt de 23-jarige Muhammed Febrian, die vorige maand een eethuisje langs de route is begonnen. 'Ik hoop dat hier veel toeristen gaan langsrijden met honger en dorst.' Zelf heeft hij maar één keer een Javaanse neushoorn gezien. 'In de dierentuin van Jakarta.'

De 19-jarige Arini Novianti wacht op haar afhaalmaaltijd. 'Ik ken de neushoorn uit mijn schoolboek. Er kwam ook een boswachter in onze klas vertellen dat we de badak moeten

beschermen.' Maar zij heeft andere zorgen. 'Er is hier geen werk, al mijn vrienden verhuizen naar Jakarta.' Als meer toeristen naar haar dorp komen, hoopt Arini, kan zij misschien toch blijven.

'Er ligt nu eindelijk een plan', zegt onderzoeker Haryanto Putro van de landbouwuniversiteit in Bogor via een videoverbinding. Als er niks gebeurt, voorspelt de gerenommeerde neushoorneskundige, sterft de soort binnen dertig jaar uit. Hij zet de bedreigingen van de Javaanse neushoorn op een rijtje: 'Stroperij, genetische degeneratie, natuurrampen. Eén flinke tsunami kan de complete wereldpopulatie wegvagen.'



“We zetten de gevangen neushoorns apart. Zodra een vrouwtje drachtig wordt, brengen we haar met een mannetje in de middelste cirkel

Ardi Andono
Parkmanager

Putro is als adviseur betrokken bij het fokprogramma en moedigt de overheid ook aan te experimenteren met technieken als ivf, draagmoederschap en klonen. 'Misschien is het al te laat. Het fokprogramma levert naar schatting 22 kalfjes op in 25 jaar tijd. En dan moeten die ook nog geïntroduceerd worden in het wild, een stap waar niemand ervaring mee heeft.'

Toch vindt de onderzoeker dat Indonesië het moet proberen. 'Anders sterft weer een waardevolle diersoort uit.'

Activist Timer Manurung, oprichter van natuurbeschermingsorganisatie Auriga, ziet het somber in. Hij is niet betrokken bij de plannen. Zolang de opdrachtgever van de stropers nog vrij rondloopt, waarschuwt hij, is het een kwestie van tijd voordat de stropers terugkomen.

Auriga publiceerde vorig jaar een kritisch rapport over het beheer van Ujung Kulon, waarin de onderzoekers concluderen dat de bewaking tekortschiet, de overheid het aantal neushoorns overdrijft en meer wetenschappelijk onderzoek nodig is om te ontdekken waarom de populatie zo moeizaam groeit.

'Ik heb wel de indruk dat de nieuwe parkmanager meer openstaat voor samenwerking met derden en met de lokale gemeenschap', zegt Manurung via een videoverbinding. Desondanks is Auriga niet geïnformeerd over het fokprogramma. 'Dat bedoel ik nou, ons is niks gevraagd!'

Manurung verwacht zelf meer van een plan om een aantal neushoorns te verhuizen naar een tweede leefgebied op Java. 'Dan maak je de soort in één klap minder kwetsbaar voor ziekten en natuurrampen.'

Parkmanager Andono laat desgevraagd weten dat het creëren van een tweede habitat nu geen prioriteit heeft. 'Andere parken zijn nog moeilijker te beschermen tegen stropers; laten we onze aandacht en budget nu richten op Ujung Kulon.'

Daar laat de Javaanse neushoorn zich, zoals verwacht, niet zien. Maar een jonge boswachter toont filmpjes die de afgelopen maanden zijn gemaakt met 150 wildcamera's met bewegingssensor: een Javaanse luipaard sluipt gracieus langs, een roedel wilde honden drinkt samen uit een poel, een groot bosvarken laat zijn snuit zien.

Het mooiste filmpje is van Musofa, een forse neushoornstier die onbekommerd een modderbad neemt. Zijn kostbare hoorn steekt nog net boven het grijze water uit. Het is dezelfde neushoorn die af en toe langs het tentenkamp slentert en daar pontificaal zijn mest achterlaat. Musofa heeft nog geen idee dat hij is uitgekozen om als fokstier zijn soort te gaan redden.